

2563

244

L-40

1851

2010

ԱՆՈՆԵՐՈՒՆ ՎՐԵՅԻ

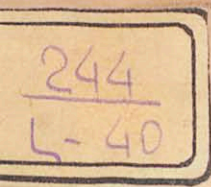
ԳԻՒՂՐ

ԶՄԻՒՆՈՒՄ

Ի ՏՊԱԲԵՐ ԿՈՒԼԵԼՄԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ

1851

244

L-40

ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ԴՐԵՅԻ

ԳԻՒԴԸ

ԶՄԻՒՌՆԱ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԿՈՒԼԵԼՄԱՍ ԿՐԻՖՓԻԹԻ

1851

52

53070-мн

39309-64

ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԵՅԻ

ԳԻՒԳԸ

Եւերիկացի վաճառական մը՝ որ Փարիզի մէջ երևելի վաճառականաց մէկն էր, առիթ ունեցաւ անգամ մը Լոյիքի և Փիւլ տը Տօմի կոմսութեանցը լեռնային տեղուանքը գտնուած ձեռակերտաց գործարանները աչքէ անցընելու։ Ու երբոր նորէն Լիոն կը գառնար, անանկ մէկ տեղէ մը կ'անցնէր որ բընութեան բերքերովը ճոխացած էր, և վերահաս առատարգիւն գարնան մը բոլոր գեղեցիկութիւնը կը փայլէր։ Սօտ տեղուանքը զանազան զուարճալի առարկաներ կ'երևնար, չէ՛ թէ միայն լեռներուն տարօրինակ ձևերուն համար, պզտիկ և իրարու հաղորդուող վտակներուն խտտորնակի ընթացքին համար, և մարգագետիններուն, ցորենին, այգիներուն և կանանչեղէններուն զանազան գոյներուն համար, հապա բնութեանը և մարդկային արուեստին, և գեղջիկան ու առևտրական ճարտարութեանը միաբանած ըլլալուն համար։ Յարգանոցներուն և փառախներուն մէջ՝ գործատուներն ու փուռեր ցցուած կ'երևնային։ Դարբնոցներուն ու ձուլարաններուն մօտ գեղջուկները կը փորելին, և արօրները կը հերկէին։ Լճխահանքի պարապ հօրերուն սե ու գարշահոտ բերաններուն քովը տեղ տեղ կը տեսնուէր կանանչագեղ զատիկայրներ, և գեղեցիկ անտառաձև ծառերու ժողովներ։ Հոս տեղ վտակին խոխոջելուն հեզիկ ձայնը՝ ոստայնանկաց գործարանին բարձր շառաչիւնին հետ կը լսուէր։ Երբեմն աս վաճառականը և իր բարեկամը կանկ կ'առնէին աս ամէն զուարճալի և հաճոյական տեսարաններուն քովերը, և քիչ մըն ալ առաջ երթալով, անբեր, այ-

լանդակ և անկարգ տեղմը կը հասնէին : Հեռաւոր տեսարանը գեղեցկութեան կողմէ առջինէն վարչէր մնար : Եւ ճամբորդներուն ետեւը կ'իյնային Փիւյ տը Տօմի ապառաժուտ լեռները , բարձրաբերձ թարարը իր փառաւոր գլուխը անոնց մէկ քովէն վեր վերցուցեր էր . և անոնց դիմացը հեռուէն Սօնթ Պլանին շքեղ գագաթը կ'երևնար :

Եսանկ մտքի յափշտակութեան մը մէջ՝ լեռան մը դառնիվայրին վրայ շինուած գիւղի մը ծայրը հասաւ , և ուզելով որ աւելի կարճ և առանձին ճամբայ մը գտնէ , վայելուչ տեսքով տան մը քով կանկ առաւ որ ճամբան հարցընէ . խել մը կնիկներ ան նոյն տանը պատուհաններէն պզտիկ տղու մը շարժմունքը կը դիտէին . և ճիշդ ան կէտին որ վաճառականը լեռնէն անցնելու ճամբու մը համար կը հարցընէր , ահա՛ ան պզտիկ տղան ածուխ բերող սայլի մը տակ ճնշուելու վտանգին մէջն էր , որ փողոցին մէջ մըտեր էր , ճանապարհորդները ան կնիկներուն աղաղակը ու ճիջը լսելով շուտով վաճառականին ընկերը վազեց տղան ազատեց ան վտանգէն , և ապահով տեղ մը նստեցուց : Պառաւ կնիկ մը երկրորդ դատիկունէն ցուցուց վաճառականին հարցուցած ճամբան , որ դեռ անիկայ իր ձիուն վրան էր , և ըսաւ ալ թէ կը ցաւի որ ան պարոնը տղան ազատելու համար ան նեղութիւնը կրեց : «Տիկին» , ըսաւ վաճառականը , «աս իմ բարեկամս միայն իր բնական պարտքը կատարեց . մենք պարտինք ուրիշին ընելինչ որ կ'ուզենք որ ուրիշը մեզի ընէ . և աս թշուառ կեանքիս մէջ իրարու օգնելու պարտաւոր ենք : Ինչ որ աս բարերարութիւնը կ'ընէք մեզի ճամբորդներուն շիտակ ճամբան ցուցընելով , ի հարկէ մենք ալ պարտինք ընել ապանկ ոչինչ բան մը՝ այսինքն քու տղադ վտանգէն ազատելը : Եւ պարտաւորութիւնները սուրբ գիրքը մեզի կը սորվեցընէ . և Եւետարանը մեզի կը ցուցընէ մեր Տէր Հիսուս Քրիստոսը :

տոսին օրինակը , որ մեր տգիտութեան ու վտանգի մէջ եղած ատենը մեր աշխարհը եկաւ որ փնտռէ ու փրկէ կորսուածները" : "Ո՛հ Տէր" , ըսաւ բարի կինը , "դուն շատ քաղցրաբարոյ մէկ մըն ես եղեր , և քու ըսածներդ բոլորովին ճշմարիտ են . բայց քու զրուցուածքիդ վրայ կը զարմանամ . շատ տարի կ'ըլլայ որ աս գեղիս մէջ ասանկ ճշմարտութիւններ լըսած չենք , և մանաւանդ օտարականի մը շրթունքներէն" : "Տիկին" , ըսաւ վաճառականը , "հոս ամէնքս ալ օտարականներ ու պանդուխտներ ենք որ դէպ ՚ի յաւիտենականութիւնը կ'երթանք . միայն մէկ ճամբայ մը կայ , մէկ առաջնորդ , մէկ Փրօկիչ՝ որ կարող է մեզ ապահովութեամբ դէպ ՚ի հոն առաջնորդելու . եթէ աս ճշմարտութիւնը զգանք մեր սրտին մէջ , թէ երիտասարդ ըլլանք կամ ծեր , և թէ հարուստ կամ աղքատ , ամէնքս մէկ ենք Քրիստոսով . և թէպէտ երկրիս վրայ ցրուած ենք , սակայն ամէնքս ալ պիտի հասնինք երկնային քաղաքը՝ ուր որ գնաց Միկայ որ մեզի օթեաններ պատրաստէ" : "Տէր իմ" , կանչեց կինը , "ատ վարդապետութիւնները մեզմէ շատերուն սիրտերը կը զօրացնեն որ հազիւ թէ աս գեղին սահմանէն դուրս ելած ենք . և այնչափ հազուադէտ և այնչափ զուարճալի է ուրիշներէն լսելը , որ եթէ ձեր Քրիստոնէական բարեսրտութիւնը ընդունէր իմ խնդիրս , պիտի աղաչէի որ իջնէք , և իմ նուաստիս սննեակին այցելութիւն ընէք" : "Յօժար սրտով քու խնդիրքդ պիտի ընդունիմ" , ըսաւ վաճառականը . "քանզի թէ և ժամանակը չներէր , սակայն շնորհակալու մտօք քանի մը բոպէի չափ ժամանակ պիտի անցընեմ աս լեռներուս վրայ ան մարդոցը հետ՝ որոնց հետ յաւիտեան Սիրոն լեռանը վրայ բնակելու յոյս ունիմ" :

Եւ յայէս վաճառականը իր ընկերը հետը առնելով տանը երկրորդ դատիկոնը ելաւ . հոն իրեն հետ

խօսակցող կնիկը տեսաւ, որուն աղջկիները ու թոռ-
 ները բոլորտիքը նստած ժրջանութեամբ զբաղելը
 էին հինգ գործարաններով վերջաւորներ ու ժապա-
 ւէններ գործելու որ իրենց մայրաքաղաքը Փարիզ,
 ու երկրիս խիստ հեռաւոր տեղուանքը խրկեն ծախ-
 ուելու համար: Ես բարի որբւարիին տարիքը վաթ-
 սունին ու եօթանասունին մէջտեղն էր. անոր հագու-
 տը պարզ ու մաքուր էր. և անոր դատկոնին ամէն
 կարգադրութիւններէն յայտնի կ'երևնար աշխատա-
 սիրութիւն, սակաւապէտութիւն, և բարեպաշտու-
 թիւն: «Ո՛հ Տէր», կանչեց կնիկը, վաճառականին
 ներս մտած ատենը, «ի՞նչ երջանիկ մէկ մըն եմ ես,
 որ ասանկ այցելու մը կ'ընդունիմ»: «Տիկին», ը-
 սաւ վաճառականը, «ես արժանի չեմ աս յարկին
 տակը մտնելու»: «Ետ ի՛նչ կ'ըսես, Տէր իմ»,
 կանչեց որբւարին, «դուն մեզի Յիսուս Քրիստո-
 սին պէս խօսեցար, և —»: «Եյո, Տիկին, բայց ես
 ողորմելի ապականեալ մեղաւոր մըն եմ, և միայն կը
 հաւատամ որ խաչին միջոցով պիտի փրկուիմ: Ե-
 րէկ այս ինչ տեղն էի, ուր որ հանդիսաւոր արա-
 րողութիւններով խաչ մը կը կանգնէին. արդեօք
 դուք ալ հո՞ն եիք»: «Ո՛չ, Տէր, քանզի անօգուտ
 քան մըն է փողոցներուն մէջ խաչեր կանգնելը, թէ
 որ խաչը մեր սրտերուն մէջ չենք կրեր, և աշխար-
 հի խաչը ելած չենք: Բայց, տէր իմ, եթէ չէք դժ-
 ուարիր, կ'ուզէի հարցընել ձեզի՝ թէ ինչպէս կը
 կոչուիք»: Վաճառականը աս գաղղիարէն ոճը ընդ-
 հանուր մտօք առնելով, պատասխանեց. «Տիկին իմ
 անունս այս ինչ է»: «Շնորհակալ եմ, տէր իմ,
 պիտի չմոռնամ. բայց իմ հարցուցածս աս չէր. կ'ու-
 ղէի գիտնալ թէ արդեօք Բրոթէսդանդ ես՝ թէ Պա-
 պական, հովիւ մը՝ թէ քահանայ»: «Տիկին՝ ատ-
 ըսածներէդ մէջն ալ ըլլալու չեմ արժանացիր. ևս
 վաճառական եմ. իմ փախաքս աս է որ բարի քրիս-
 տոնեայ մը ըլլամ. և ուրիշ տիտղոս մը չունենամ»:

բայց միայն Քրիստոսի աշակերտ կոչուիմ" : «Տէր
իմ՝ մենք ալ ատ բանին կը փափագինք» , կանչեց
բարի որբեալին , «բայց դուն որ այդպէս համար-
ձակախօս մէկ մըն ես , Վաթովիկ ես , թէ Բրոթէս-
դանդ" : «Վաթովիկ եմ" , պատասխանեց վաճառա-
կանը : Տիկինը շփոթուած՝ ըսաւ որ՝ «Ըտ ըրած
խօսակցութիւններդ քիչ անգամ ըսուած է Վաթո-
վիկներէն" : «Ես Վաթովիկ եմ" , կրկնեց վաճառա-
կանը , «բայց չէ՛ թէ Հոովճական Վաթովիկ եկե-
ղեցւոյն անդամմը : Ես կը սիրեմ ան ամէնը՝ որոնք
անկեղծութեամբ կը սիրեն մեր Տէր Յիսուսը , ու
չեմ փնտռեր՝ թէ որ փարախին մէջ կ'արածուին .
բաւական է որ զիրենք առաջնորդողը և զիրենք սը-
նուցանողը՝ բարի Հովիւը և հոգիներուն Տեսուչը
ըլլայ" : «Ոհ" , ըսաւ որբեալին սրտի զգացումով
իր բոլորտիքը նայելով , «աս ի՞նչ շնորհք պարգե-
ւեց մեզի Տէրը՝ որ մեզի նման Քրիստոնեայ մը գը-
տանք . մենք կը փափագինք բոլոր մարդոց հետ սի-
րով վարուելու , բայց համարձակ խօսելով , Տէր իմ ,
մենք պատարագ տեսնելու չենք երթար , ոչ ալ խոս-
տովանութեան , ինչու որ մեր հինցած ու մաշուած
կտակարանէն սորված չենք թէ պարտինք երթալ մեզ-
քէրնիս խոստովանել մեզի պէս մեղաւորներուն , և
թէ երկրպագութիւն ընել նշխարին , և ապաշխա-
րանք քաշել մեր հոգիներուն փրկութեանը համար .
հապա մենք կը հաւատանք որ թէ՛ այրի սը մէջ՝ թէ՛
սենեակի մէջ և թէ՛ լեռան մը վրայ կրնանք Եստու-
ծոյ հաճելի ըլլալու կերպով իրեն երկրպագութիւն ը-
նել" : «Յիրաւի" , ըսաւ վաճառականը , «ես շատ
կը զարմանամ որ ասանկ տեղ մը ասանկ մարդիկ գըտ-
նուին . կ'աղաչեմ՝ ըսէք ինձի , աս տեղուանքը որչափ
մարդիկ կը գտնուին ձեր զգացումը ունեցող" : «Հոս
և լեռներուն վրայ ցրուած իրեք հարիւրէն մինչև չորս
հարիւր հոգիի չափ կ'ելէ , տէր իմ : Աիրակի իրի-
կունները և պատեհութիւն գտած ժամանակնիս կը

Ժողովուինք Տէր Յիսուսին աղօթք ընելու, կտակարան կարգալու, և մեր հոգւոց փրկութեանը վրայով խօսակցելու համար: Ստէպ ստէպ եկեղեցականներէն հալածանք կրելնուս պատճառաւ՝ չննք կրնար ուղածնուս պէս յայտնի կատարել մեր կրօնական պաշտօնը: Սեղի կրօնամոլ և յիմար կը կոչեն, բայց աս անարդանաց յօժարութեամբ կը տանիմք, և կը յուսամք որ ասիէ աւելի մեծին ալ, միայն Անոր սիրոյն համար՝ որ մեզի համար այնչափ չարչարուեցաւ”:

Արբոր աս խօսակցութիւնը կ’ընէին, սենեակները մարդիկ լիցուեցան. գրացիները աս ազնիւ հիւրընկալին խնդրանօքը ներս եկեր էին, և անոնք որ կըրնային իրենց ձեռքի գործքերը թող տալ՝ մեծ փափագով եկան Աստուծոյ թագաւորութեանը վրայով խօսքեր լսելու: Վաճառականը ուղեց անոնց՝ Աոր Կտակարանը տեսնել, ու զանիկայ բերին անոր: Տիտղոսին թերթը չկար, թուղթերը գրեթէ մաշուեր կտոր կտոր եղեր էին ոստայնանկաց և երկրագործաց մատներէն, անանկ որ վաճառականը չէր կրնար որոշել թէ ինչ տպագրութիւն էր: Անկան մէկը՝ որ շնորհալի երևոյթ մը ունէր, մօտեցաւ վաճառականին, ու ըսաւ. «Շատ տարիէ ՚ի վեր է որ ամէն տեղ կը փնտռէի մէկ՝ Աոր Կտակարան մը, ու աս մեր բոլորաթի գեղերուն մէջ թէ որ մէկ հատ մը՝ գտնէի, ինչ գին որ ուղելու ըլլային, պիտի տայի, բայց չգտայ: Երգեօք կարելի՞ էր, տէր իմ, որ ինծի համար մէկ հատ մը առնէիք, ևս ուրախ սրտով քու ուղածիդ չափ ստակ պիտի վճարէի”: «Տիկին», ըսաւ վաճառականը, «չէ թէ միայն մէկ հատ մը՝ հապա քսանուչորս ժամու միջոցին՝ վեց օրինակ պիտի խրկեմ՝ ձեզի»: «Արեւի՞ բան է ատ ըսածդ», կը կանչէին ապշած գեղացիները. «արդեօք ատ քարի լուրին հաւատա՞նք, տէր իմ, ատ քու խոստմունքիդ վրայ յոյսերնիս դնե՞նք: Ետ ի՞նչ մեծ ու ի՞նչ երեւելի բան գործութիւն մըն է, ուրեմն թէ որ

կը հաճիք՝ հիմա անոնց դինը վճարենք" : «Թէ որ
Լստուած զիս ողջ պահէ" ըսաւ վաճառականը , «ա-
պահո՞ւ եղիք որ Լեւտարանները անշուշտ պիտի ըն-
դունիք , սակայն կ'աղաչեմ ձեզի որ շնորհք ընելով
զանոնք ընդունիք 'ի նշան իմ՝ քրիստոնէական ակ-
նածուծեանս , և 'ի յիշատակ իմ երախտագիտու-
թեանս , որ ասանկ տեղի մը մէջ Քրիստոսի հե-
տևողներուն քաղցր ընկերութիւնը վայելելու ար-
ժանացայ , որն որ ընաւ չէր յուսացուեր" :

Եսկէ ետե խօսակցութիւնը դարձաւ Սուրբ Գը-
րոց պատուականութեանը վրայ , և ան մարդոցը մե-
ղանջականութեանը վրայ , որոնք զանիկայ կ'արգիլէն
կորստեան և յուսահատութեան մէջ գտնուող մե-
ղաւորներէն : Քիչ մը ատենէն ետքը՝ հիւրընկալ
եկին հարցուց թէ՝ «Տէր իմ , արդեօք աշխարհիս
վրայ պատահած բաներէն ի՞նչ նոր լուր կայ . քան-
զի մենք ամէն տեսակ հաղորդակցութենէ զուրկ ենք .
միայն թէ աս բանս տպաւորուած է մեր մտքին մէջ՝
թէ Լստուած երկրիս վրայ մեծ դործ մը սկսած է ,
և թէ օր ըստ օրէ զարմանալի դիպուածներ կը պա-
տահին" : «Մեծ դիպուածներ պատահեցան" , ը-
սաւ վաճառականը , «և ամէն օր Լեւտարանին տա-
րածուելուն , և Սուրբ Գրոց խօսքերը կատարուելուն
վրայով նոր լուրեր կը հասնին աշխարհիս ամէն կող-
մերէն" : Եսկէ ետե իր վրայ զմայլած ունկնդիրնե-
րուն ստորագրեց Լստուածաշունչին տարածուելէն
առաջ եկած բարուց փոփոխութիւնը , օտար երկիր-
ներ խրկուած քարոզչաց աշխատութիւնը , և ան
տեղուանքը դպրատուններ հաստատուելը . բայց աս
ամէնը անանկ կերպով մը կը ստորագրէր որ կարող
ըլլան իմանալ , քանզի աշխարհիս հոգևոր վիճակին
վրայով քիչ տեղեկութիւն ունէին : Եւ երբոր վեր-
ջացուց իր խօսքը , ամէնը միաբանութեամբ աս ա-
ղօթքը ըրին . «Քու թագաւորութիւնդ գայ , քու
կամքդ ըլլայ երկրիս վրայ , ինչպէս որ երկինքի մէջ" :

Եւ թէպէտ վաճառականը խիստ կ'արտորար իր ճամբան շարունակելու, այսու ամենայնիւ իրեք ժամ խօսակցութիւններով անցուց, և յորդորեց զանոնք որ միայն Սուրբ Գրոց մէջ գտնուած բաները ընդունին՝ և ի գործ դնեն, և իրենց բոլոր սկսովը Տէրոջը յարին :

Ես տարօրինակ այցելութիւնը խիստ սրտաշարժ կերպով մը վերջացաւ . լեռնաբնակներուն աչքերէն ուրախութեան, երախտագիտութեան և տրամուլթեան արտասուքներու վտակներ կը հոսէին . և ճանապարհորդը ան ամէն տեսարաններէն աւելի՝ ուսկից որ անցերէ, աս տեղս Եստուծոյ շնորհքը տեսնելուն վրայ խորին զգացում մը ունենալով՝ ուրախութեամբ ճամբայ ելաւ, և բարի որբեարիին ցուցուցած կողմէն գնաց, ու այսինչ քաղաքը հասաւ : Են տեղի երեւելի մարդիկներէն ու իշխանաւորներէն ոմանք՝ իր թղթակիցներն էին . և որովհետեւ իր տեսած բաները իր մտացը մէջ խորունկ տպաւորուած էին . իբրեւ հետաքրքիր ճանապարհորդ մը հարցուց անոնց ան լեռներուն վրայի գեղին անունը՝ ուսկից որ ինքը անցեր էր, և հոն բնակողներուն զբաղմունքը ինչ ըլլալը, և անոնց ինչ բնաւորութեան տէր ըլլալը : « Են մարդիկը », ըսաւ քաղաքապետը, « մետաղներու մէջ կը գործեն, և զինքն կ'արածեն, և արտերու մէջ կ'աշխատին . իսկ անոնց կնիկները և աղջիկները ոստայնանկութիւն կ'ընեն : Օտրմանալի ժողովուրդ մըն են անոնք, նոր աղանդ, բայց շատ պարկեշտ և աշխատասէր ժողովուրդ մըն են ան գեղին մէջ, բուն առաքինութիւնը իրենք են : Մենք ամենեւին պէտք չունինք մեր մետաքսը կշռելու, թէ տուած ատեննիս և թէ առած ատեննիս, քանզի աղէկ գիտենք որ մեր ստակի մը բանը պիտի չկորսուի և աշխարհիս վրայ ասոնց պէս մարդասէր ժողովուրդ մը չկայ . երբոր մէկը թշուառ վիճակի մէջ տեսնեն, իրենց կռնակէն լաթերնին կը հանեն անոր կու տան :

Երբաւի անոնց մէջ թշուառութիւններ չըլար . քան-
զի թէ և աղքատ են , բայց աշխատասէր , ժուժկալ ,
և ողորմած են , ու միշտ իրարու կ'օգնեն . իսկ երբ-
որ անոնց կրօնքին դպչելու բան մը խօսիս , ան ա-
տենը պիտի տեսնես որ դրեթէ յիմար մարդիկ են :
Անոնք բնաւ պատարագ տեսնելու կամ խոստովա-
նելու չեն երթար . Երբաւի անոնք քրիստոնեայ չեն ,
թէ և աշխարհիս մէջ խիստ բարի ժողովուրդ մըն են :
Եւ ծիծաղելի բան մալ կայ . նայէ՛ մէյմը սա խեղճ ժո-
ղովուրդին՝ որ բոլոր շաբաթը դործելու ետեւէ են ,
և Արաւիկի օրերն ալ փոխանակ հանգստութիւն մը
վայելելու , և տօնախմբութեան կամ կաքաւու հան-
դէսները երթալով զուարճանալու , իրարու տուն կ'եր-
թան մէկ գիրք մը կարդալու և երբեմն ալ գուրս լե-
ռան վրայ աղօթք ընելու ու հողեւոր երգեր երգելու
համար : Անոնք խիստ ճարտարարուեստ ժողովուրդ
մըն են , բայց իրենց Արաւիկիները ու տօնի օրերը յի-
մարութեամբ պարապ կ'անցընեն" : Իբր ստացած նոր
բարեկամներուն ասչափ պատուական վկայութիւնը
հաստատուեցաւ զանազան մարդոց խօսքերովն ալ . և
ինչ որ անոնք զրուցած չէին իրենց համար , ուրիշ-
ներէն իմացաւ թէ՛ բաց ի իրենց պարկեշտութենէն
ու բարեպաշտութենէն՝ այնչափ նախանձաւոր են ,
որ զանազան գեղերէ կու գան , ու լեռներուն վրայ
մէկտեղ կը ժողովուն ցուրտ ու գէշ եղանակներուն
ատենը , գիշերուան ժամը ու թին կամ իննին , որպէս
զի իրենց թշնամիներուն արգելքներէն ազատըլալով
հողեւոր երգեր երգեն ու աղօթք ընեն :

Աս խօսքերը՝ վաճառականին միտքը դրած բաները
չնափանցին , հապա լիոն հասնելուն պէս՝ վեց օ-
րինակ՝ Սոր Ատակարան , և քանի մըն ալ կրօնական
տետրակներ առաւ ու խրկեց : Աս վաճառականը՝ իբ
Փարիզ հասնելէն քիչ մը ետքը՝ լիոնի մէջ բնակող
իր թղթակիցներէն մէկուն միջոցովը նամակ մը ըն-
դունեց ան բարի որբեալիէն , որուն հետ խօսակ-

ցութիւն ըրեր էր : Ես նամակին բառ առ բառ թարգմանութիւնը հոս կը դնենք , որուն մէջի պարկեշտութիւնը , ազնուութիւնը և բարեպաշտութիւնը , չէ՛ թէ միայն կը յայտնեն ճշմարիտ կրօնքին՝ գրողին վրայ ըրած տպաւորութիւնը , հապա նաև կարգացողին կ'ապացուցանեն ա՛յ որ աս լեռնաբնակներուն վրայով չափազանցութեամբ խօսուած չէ՛ աս պատմութեանս մէջ :

«Տէր իմ ,

«Ինչ պատիւ կը համարիմ հրամանոցդ գրութեամբ ծանուցանել իմ խոնարհ ակնածութիւնս , և նոյն ժամանակը իմացընել թէ վեց հատ Նոր Ալետակարանը ձեռքերնիս հասաւ , որոնք քու բարեացակամ առատաստութեամբդ խրկեր էիր : Իմ ընտանիքս ու ես՝ և իմ դրացիներս չենք գիտեր թէ ի՛նչպէս ճշդութեամբ յայտնենք մեր անկեղծ երախտագիտութիւնը , քանզի աշխարհիս վրայ Սուրբ Գրքէն ուրիշ անգին բան մը չկայ , որ մեր հոգիներուն ամենէն ընտիր կերակուրն է , և որ մեզ գէպ ի երկնային Արուստդէմ կ'առաջնորդէ :

«Ալ հաւատանք և հաստատ գիտենք որ միայն մեր Տէրօջ Յիսուս Քրիստոսի Հոգւոյն ներշնչութեամբ աս փափաքը ձեր ներսի գին ունեցաք , այսինքն Արքազան Վիքրը շնորհելանանկ մարդոց՝ որոնք գիտեն զանհկայ սրբութեամբ գործածելը , ուստի կը յուսանք և կը հաւատանք որ մեր երկնաւոր Փրկիչը ինքը ձեզի վարձահատոյց պիտի ըլլայ , և որ պիտի տայ ձեզի , ինչպէս որ մեր ամեննուս ալ ան շնորհքը , որով իմանանք՝ ու իր երկրորդ անգամի դալստեանը երկինքի մէջ բաժին մը ունենալու ետեւէ ըլլանք , քանզի աս խաւարային և վշտալի ժամանակներուս մէջ՝ որ հիմա կ'ապրինք , պէտք է որ մեր մի միայն տեղափոխ փափաքը աս ըլլայ :

«Ե՛հա աս նպատակաւս կ'աղաչեմ ձեր Ազնուութեամբ՝ որ բարեհաճիք վեց հատ Սուրբ Գրք

ալ խրկել իմ բարեկամացս համար, որոնք չէ թէ միայն տիպին գեղեցկութեանը հաւնած են, այլ մանաւանդ տպագրութեան հաւատարմութեանը. քանզի Ս. լը Սէթը տը Սասիին անունը վրան ըլլալէն ետեւ, անտարակոյս ան տպագրութիւնը ճշդութեամբ համաձայն է սրբազան բնագրին: Տէր իմ, աս վեց օրինակ՝ Սոր Ատակարանները ինձի ապսպրողները՝ չուզելով որ ձեր առատաստութեանը ծանրաբեռնութիւն մը եղած ըլլայ, աս ալ ինձի ապսպրեցին որ ձեզի գրեմ. այսինքն թէ որ անոնց բաղձանքը կատարելու ըլլաք, ինչպէս որ ձեր ճշմարիտ քրիստոնէական բարեսիրութենէն կը յուսացուի, և գրքերուն վրայ գիններնին նշանակէք, իրենց հաճութիւն մը և պարտք մը սեպելով ան դումարը ձեզի պիտի հատուցանեն, ու գրքերը հասնելուն պէս ըստակն ալ պիտի խրկեմ, ու շատ շնորհք ըրած պիտի ըլլաք թէ որ խրկած տետրակներէդ վեց օրինակ ալ խրկէք:

«Աղաչեմ, Տէր իմ, ներեցէք ըրած համարձակութեանս, և ճանչցէք՝ քանի որ ողջ եմ, մեր Տէրոջը Յիսուս Քրիստոսի Հոգւովը:

«Ձեր ամենախոնարհ աղախինը
«Արեւարի»»

Ա՛յ ճառականը աս նամակը ընդունելուն՝ անոր ներսի դին նորէն արծարծեցաւ աս երջանիկ գեղջուկներուն վրայ ունեցած ան իր առջի ազդու ըզզացումը: Հատ անգամ միտքը բերած էր ան քրիստոնէական մարդասիրութիւնը՝ որով զինքը ընդունելու էին, և շատ անգամ եռանդազին սրտիւ աղօթք ըրած էր շնորհաց Աստուծոյն՝ որպէս զի «Ան բարի գործը որ անոնց մէջ ինքը սկսել էր», բարեհաճի առաջ տանիլ մինչև «Յիսուս Քրիստոսին օրը»:

Ա՛յ ճառականը աս պատուական կնկան աղաչանքին նայելով՝ վեց օրինակ՝ Սոր Ատակարան խրկելուն տեղը քսան օրինակ խրկեց անոր, պատուիրելով

որ զանոնք կարողութիւն ունեցողներուն ստակով ծախէ . իսկ անոնք որ կը փափագին Սուրբ Գիւրք ունենալ , և ծախու առնելու բաւականութիւն չունին , անանկներուն «Մօանց ստակի և ձրի» տայ ինչպէս որ ինքը յարմար կը դատէ : Ես գրքերուն հետ մէկ Եստուածաշունչ* մըն ալ ընծայեց որբեւորին՝ ի նշան իր քրիստոնէական սիրոյն , տասուերկու օրինակ ալ անոր խնդրած տետրակէն , և ուրիշ զանազան կրօնական գրքեր : Ես անակնկալ շնորհքը ընդունելուն՝ ասանկ կը պատասխանէ 1821 , Յուլիս 17ին գրած նամակին միջոցով :

«Յարգոյապատիւ բարեկամ և եղբայր՝ Մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսով .

Երբոր ընդունեցի՝ ձեր մարդասիրական շնորհքը՝ որն որ բարեհաճեր էիք մեզի խրկելու , անպատմելի բերկրութիւն մը զգացի սրտիս մէջ : Չէի կրնար կըշտանալ անոր մէջ պարունակուած խօսքերը՝ կրկին և կրկին կարդալէն , որոնք երկնաւոր Փրկչին թագաւորութեանը յառաջանալուն վրայով քուկին և քու բարեկամներուդ փափագանացը նոր օրինակ մըն էին : Չեմ գիտեր թէ ինչ խօսքով յայտնեմ ան երջանկութիւնը որն որ զգացի իմ ներսի դիմ՝ ձեր խրկած Եստուածաշունչը կարդալով , որուն համար խնդրեիք էիք որ ընդունիմ՝ ի նշան ձեր քրիստոնէական սիրոյն : Ես ձեր սիրոյ նշանը ինծի շատ ընդունելի և օգտակար եղաւ . քանզի իմ վերջին նամակովս միտք ունէի ազաչել ձեզ , որ քանի մը Հին Ատակարան խրկէք . բայց աս իմ գիտաւորութիւնս ի դորձ դընելու համար ձակեցայ , որ չըլլայ թէ ձեր քրիստոնէական մարդասիրութեանը և առատաձեռնութեանը ծանրաբեռնութիւն մը ըլլայ : Հին և՛ Սոր Ատակարանը մէկ Ատակարան պիտի սեպենք , թէ որ անոնց

*Եստուածաշունչ ըսելով Բոլոր Սուրբ Գիւրգերը այսինքն Հին և՛ Սոր Ատակարանները Զէյթիղ կաղճառած կ'իմացուի :

Պիտքը հասկընանք և անոնց մէջն կապակցութիւնը
ստէլի իմանալք : Քանզի 'Ար Կտակարանը' Հինին
բանալին է 'նոյնպէս ալ' Հինը 'Արին' : Հին Կտա-
կարանին մէջ անհամար տեղութիւններ մեր երկնաւոր
Փրկչին ծնունդը, մահը ու փառքը ծանուցուած է,
շատ կամ քիչ յայտնի խօսքերով : Արեւմտային ու
Ասային մարդարեւութիւնները կարգալով կը տես-
նենք որ աս մարդարեւները մեր Փրկչին վրայով այն-
պէս խօսած են, իբրեւ թէ անոր ժամանակը երկրի
վրայ ապրեր էին : Անոր երկրորդ դարուստն ալ կան-
խաձայնուած է շատ տեղ, մանաւանդ Ազնկիէլէն և
'Իանիէլէն մարդարեւութեանցը մէջ :

«Չեր քրիստոնէական առատաստութեանը խոր-
կած սնտուկը՝ ընդհանուր ուրախութիւն մը պատ-
ճառեց աս կողմերը դանուող մեր ամէն բարեկամնե-
րուն սրտին մէջ, որոնք աս հաճելի լուրը առնելուն
պէս՝ քովս ժողովուեցան, որ մեր Փրկչին Կտակա-
րանը ստանալու բարեբաաստիկ յաջողութիւնը ձեռք
բերեն. և հինգ օր չգնաց՝ սնտուկը պարպուեցաւ :
Մատթէոսի՝ Աւետարանին օրինակները՝ լման 'Ար
Կտակարանը' ծախու առնելու բաւական կարողու-
թիւն չունեցողներուն տուի : Ամէնը մէկէն անանկ
շուտով բաժնուեցաւ, որ շատ մարդիկ ալ ունայ-
նաձեռն ետ դարձան. ոմանք ալ աս երկրորդ սըն-
տուկին գալը դեռ չիմացան : Միաբն աս է որ ինծի
համար պահած Աստուածաշունչս և ուրիշ ինչ գիրք
որ ունիմ՝ դրացի բարեկամներուս փոխ տամ, որպէս
զի իմ ունեցած գրքերս որչափ որ կարելի է օգտա-
կար ըլլան :

«Աւ որովհետեւ յոյս ունիմ որ ինծի աս պատիւը
ու քրիստոնէական մարդասիրութիւնը պիտի ընէք,
այսինքն նամակս ընդունելիդ պիտի ծանուցանէք,
կ'աղաչեմ ուրեմն ինծի իմացընէք թէ ինչ միջոցով
կրնամ ձեզի հասցընել աս վախճան փրանքը՝, ու-

*Մէկ Փրանքը գրելէ չորս ու կէս զո-րո-ւ-րի չափ է :

որոնք տասնութ հինգ օրինակ 'Նոր Ատակարանին' գինն են : Եւ ինչպէս որ Յիսուս Քրիստոսով մեր եղբայրները ու քոյրերը՝ որոնք Իր շնորհացը արդիւններով բոլորովին ձրի և առանց արժանաւորութեան կը սպասեն Իր երկրորդ գալստեանը , իմ միջոցովս քու խրկած ճշմարիտ քրիստոնէական ողջունիդ վրայով ուրախ եղան և անկէ շինութիւն ստացան . կը խնդրեն որ իրենց երախտադիտութիւնը ձեզի յայտնեմ , և ձեզ աղաչեմ որ անոնց ողջոյնը զիջանիք ընդունելու : Ես ալ անոնց հետ միաբանելով կ'աղաչեմ զձեզ և ձեր յարգի բարեկամը — և քու բոլոր բարեկամներդ , որպէս զի լուսոյ Հօրը աղօթքը բրած ատեննիդ մեզ ալ յիշէք , որ մեզի շնորհք տայ աս մօքիս վրայ հաստատ կենալու , և պարգևէ մեզի ան ողորմութիւնը որ երկնային Երուսաղէմին ընդհանուր ժողովին հետ միանանք : Եմէն : Են երջանիկ օրուան սպասելով , կը խնդրեմ որ ձեր ամենախոնարհ աղախինը ու Յիսուս Քրիստոսով բարեկամը ճանչնաք զիս :

«Որբեալի —» :

Յայտնի կ'երևի թէ աս սրտառուչ նամակը ընդունելը վաճառականին մօքին մէջ մեծապէս տպաւորութիւն բրած պիտի ըլլար , ինչպէս նաև Փարիզի մէջ եղող իր բարեսէր բարեկամներուն մտացը մէջ : Վաճառականը իմացուց որբեալիին թէ մեծապէս ուրախացեր է գեղացւոց Եստուծոյ խօսքը ստանալու փափազին վրայով գրածները կարդալով , և աս ալ ըսաւ թէ ապօպրած է որ տը Սասիի 'Նոր Ատակարանը տպագրել տուողը ուրիշ յիսուն օրինակ ալ խրկէ . և նոյն ատենը խոստացաւ որ եթէ պէտք մը ունենան՝ նորէն իրենց խնդիրքը կատարէ : 'Ասև աս յոյսն ալ տուաւ անոր՝ որ քանի մը ամսու միջոցին՝ գործի մը պատճառաւ նորէն այն ինչ քաղաքը պիտի երթայ , ու ան ատենը եթէ վերին նախախնամութիւնը կամենաւ , կարող պիտի ըլլայ պատեհութիւն գտնել , ու երկրորդ այցելութեան մը

երջանիութիւնը վայելել անոր բնակարանին մէջ : Քիչ մը հաքը աս նամակիս որբեարին ասանկ պատասխան մը տուաւ :

«Տէր իմ և եղբայր սիրելի՝ մեր Յիսուս Քրիստոսով — Մեր երկնաւոր Փրկչին շնորհքը ու ձրի ողորմութիւնը ըլլայ մի միայն յոյսերնիս հոս մեր պանդխտութեանը մէջ : Կ'աղաչեմ ձեզ և ձեր սիրելի բարեկամները որ մեզի համար աղօթք ընէք, որպէս զի Սուրբ Գրոց մէջ խոստացուած երկնաւոր Սըխիթարիչը հաճի մեր սրտերուն այցելութիւն ընելու, ու զանոնք իր սիրովը վառելու քանզի առանց աս Ետուածառար Լուսոյն օգնականութեանը՝ թէ և միտքերնիս պահենք Հին և Նոր Կտակարանը, մեզի օգուտ մը պիտի չընէ, այլ մանաւանդ մեր Գերագոյն Գատաւորին առջևը դատապարտուելու պիտի առաջնորդէ մեզ :

«Եւ հիմա կ'իմացնեմ ձեզի ան սնտուկին ձեռքս հասնիլը, որն որ քրիստոնէական սիրով բարեհաճեր էիք մեզի խրկելու, որուն մէջ մեր օրհնեալ Փրկչին յիսուն օրինակ Նոր Կտակարանը կար, որն որ մինչև անցեալ ամուսն 25ին մեզի չհասաւ՝ աս պատճառով որ այս անուն քաղաքը շտեմարանի մը մէջ ժամանակ մը մնացիր էր առանց իմ դիտութեանս : Բայց երբոր հոն ըլլալը իմացայ, աղջիկներուս մէկը խրկեցի՝ որ երթայ փնտռէ, քանզի անատենը այնպէս հիւանդ պառկած էի՝ որ ալ կարծեցի թէ աս արքորանաց երկրէն հեռանալու վրայ եմ : Սակայն անցեալ օրերը նայեցայ որ աղէկ վիճակի մէջ եմ, և հասայ մտածել թէ իմ պանդխտութիւնս ժամանակ մըն ալ պիտի տևէ, և թէ ձեզ նորէն տեսնելու հաճութիւնը և միսիթարութիւնը պիտի վայելեմ, ու մեր յաւիտենական խորհրդութեանը վերաբերեալ բաներու վրայով պիտի խօսակցեմ ձեզի հետ : Ուստի ասանկ զգացումներով կը խնդրեմ ձեզ աղօթքին օգնականութիւնը, որպէս զի մեզի և ուրիշ մեզաւոր-

ներու համար մեր երկնաւոր Փրկչին յօժար կամօք թափած պատուական արիւնը զօրացնէ զիս ան նոյն կէտին՝ երբոր աս արտասուաց ձորէն մեկնելու ըլլամ. քանզի իմ տարիքս կ'իմացընէ ինձի թէ ան ժամանակը շատ հեռու է : Հաւատան ինձ, եղբայր իմ ի Քրիստոս, որ բնաւ քեզ անյիշատակ չեմ թողուր իմ տկար աղօթիցս մէջ. վասն զի չեմ կրնար մոռնալ ան օրը՝ որ քրիստոնէական բարեկամութենէ շարժեալ իմ տունս մտար, և մեզի հաղորդեցիր ան ճշմարիտ և հոգեւոր կերակուրը՝ որ ներկայ կեանքերնուս ու յաւիտենականութեան ալ կը վերաբերի, ու մէկտեղ մեր երկնաւոր Փրկչին երկրորդ գալստեանը վըրայ և ժողովուրդին խոստացեալ գերեզարձութեանը վըրայ խօսակցեցանք :

«Ընհամբերութեամբ կը սպասեմ ան երջանիկ րուպէին որ դարձեալ ձեզ տեսնելու պատիւ ու բերկրութիւն պիտի ունենամ, և միանգամայն կը խընդրեմ որ ճանչնաք զիս ձեր ամենախոնարհ և գորովալից բարեկամը ու աղախինը Յիսուս Քրիստոսով» :

«Որբեալի ———» :

Վերոյիշեալ նամակէն քիչ մը ետքը ընդունուած նամակով մը վաճառականը լուր առեր էր՝ որ Լստուածաշունչները ու Կոր Կտակարանները հոն հասնելուն պէս երկօրոսեալ մէջ ամէնն ալ ծախուեր հատեր են, և աս Սուրբ Գիրքերէն ստանալու փափաք ունեցող շատ մարդիկ ալ դեռ իրենց փափաքէն զուրկ մնացեր են. որչափ որ Լստուածաշունչը տարածուեր է, այնչափ ալ ուղղոյնքը շատցեր են : Վաճառականը միտքը դրաւ որ անոնց պիտոյքը լեցընելու զանցառութիւն չընէ. քանի որ ձեռքէն կու գար անոնց օգնելու. և այն ինչ քաղաքը երթալու ու լեռնաբնակ գեղացիներուն երկրորդ այցելութիւն մըն ալ ընելու որոշած օրը մօտեցած ըլլալով, հարիւր հատ Կոր Կտակարան և հարիւր հատ ութածալ դիրքով Լստուածաշունչ դրաւ անտուկի մը մէջ. և իրմէն

առաջ՝ բեռ կրող սայլով մը Վիոն խրկեց ։ որ իր հոն
հասնելուն առնէ ։ և քիչ մը ետքը Փարիզէն ճամ-
բայ ելաւ ։

Ես ճամբորդութեան մէջ մէկ քանի հետաքրքրա-
կան դիպուածներ պատահեցան ։ որոնք այնչափ յայտ-
նի կը ցուցնէին Լատուճոյ ձեռքը ։ որ կարգացողին
հաճելի պիտի դայ անոնք լսելը ։ Վաճառականը Վիոն
հասնելուն՝ հասարակաց կառքէն ի զատ ուրիշ միջոց
մը չգտնելով իր միտքը դրած տեղը երթալու ։ Ըս-
տիպուեցաւ աս կառքը մտնելու ։ Լատուճաշունչ
ու Վորր Կտակարան լեցուն սնտուկը այնչափ մեծ էր ։
որ ուրիշ յարմար միջոցով մը չէր կրնար տարուիլ
բայց միայն կառքին ետեւի կողմը եղած բեռներուն
յատկացեալ տեղը դրուելով ։ և այնչափ ծանր ու
մեծ էր սնտուկը ։ որ շատ դժուարութեամբ և քա-
նի մը մարդու օգնութեամբը հաղիւ թէ անմնաս կեր-
պով մը իր տեղը դրուեցաւ ։ Առջի բերանը ճամ-
բորդները հակառակեցան ու չուզեցին որ իրենց հեծ-
նելու կառքին ետեւի կողմը անանկ բեռ մը դրուի ։
որ չըլլայ թէ ձախորդ դիպուած մը պատահի ։ կամ
ճամբուն մէջ իրենց արդեւք մը ըլլայ ։ Վերջապէս
վաճառականը շատ յորդորանքներ ըրաւ ։ և ամէն
մէկ ճամբորդին կրօնական տետրակներ ընծայեց ։ և
կառավարին ալ աղաչեց որ ծանր քալիցքնէ անատուն-
ները ։ ասոր վրայ ճամբորդները համոզուեցան ա-
ռաջ երթալու իրենց ճամբուն մէջ ։ Ետնք անանկ
տեղի մը քովէ կ'անցնէին՝ ուր որ միայն Հոռոյ-
կան Վախիկի կը գտնուէին ։ և աս նոյն տեղն էր որ
առջի տարին վաճառականը մէկ քանի Լատուճա-
շունչ ու տետրակներ տարածեր էր ։ ու ետքը ի-
մացեր էր որ՝ քահանաները արդիւր էին զանոնք
կարդալը ։ և չէ թէ միայն գրքերը ձեռքերնուն ա-
ռեր էին ։ հապա անոնց շատերը կամ թէ բոլորն ալ
կրակի տուեր էին ։ Վաճառականը յարմար դատեց
որ աս անգամ ան տեղուանքը գրքերը չտարածէ ։

Սակայն Եստուածային նախախնամութեան դիտաւորութիւնը ուրիշ էր • ուստի բաները անանկ ճամբու մը դրաւ որ՝ առանց մարդկային միջոցի մը Սուրբ Գիորքը ան ժողովուրդին մէջը տարածուի : Արքայ վաճառականը իր միտքը դրած տեղը այսինքն լեռներուն ստորոտը հասաւ ու կառքէն իջաւ , տեսաւ որ սնտուկին բերանը բացուեր էր , և շատ Եստուածաշունչ ու՝ Սոր Ատակարան ճամբան ինկեր էր : Եսոր վրայ շատ ջանցած՝ ճամբորդ մարդիկներ եկան , ոմանք սայլերով , և ոմանք ձիերով , ոմանք ձեռքերնին Եստուածաշունչ մը բռնած և ոմանք՝ Սոր Արտակարան մը , և իմացուցին վաճառականին թէ անկէ ութը տասը մշոն ասդին բնակող գեղացիները իրենց պակասութիւնը լրացունեն աս կառքին միջոցով • քանզի երբոր բլուրէ մը կ'իջնէին և կամ ապառաժուաւ խորտուբորտ գետնի վրայէ կ'անցնէին գրքերը դուրս թափեր էին :

Աւ քանի որ դեռ աս դիպուածիս վրայով կը խօսէին , շատ ուրիշ մարդիկներ ալ եկան , ամէն մէկը իր Եստուածաշունչը ու՝ Սոր Ատակարանը բերելով , և յօժար սրտիւ զանոնք վաճառականին կը մատուցանէին որ ետ առնէ • բայց անիկայ զուարթութեամբ ինդրեց որ զանոնք ընդունին , մտածելով որ ան գրքքերը անոնց գործածութեանը համար սահմանուած է վերին նախախնամական տնօրէնութեամբ , որ աներեւոյթ ձեռքով մը բոլոր մարդկային դիպուածները կը կարգադրէ : Վեղացիները առանց դիտնալու ան գրքին մէջ պարունակուածները որ Եստուած աս միջոցով իրենց տուեր էր , անթիւ շնորհակալութեան խօսքեր կը մատուցանէին վաճառականին՝ իր առատաձեռնութեանը համար , և ծիծաղերես իրենց ճամբան երթալու վրայ էին , անատներ վաճառականը արձակեց զանոնք ըսելով • « Ա՛ղջայրներս , աս բանիս մէջ մասնաւորապէս իմանձս երջանիկ կը սեպեմ որ աս Գիորքը ձեր ձեռքը տալու միջոց մը եղայ , որ

կը պարունակէ յաւիտենական կենաց վերաբերեալ
 Գրուածքները, և ձեզի յայտնի կը ցուցնէ Աստու-
 ծոյ Պառնուկը որ աշխարհի մեղքը կը վերցընէ :
 Թէ որ հաւատարմութեամբ կարդաք անիկայ, և ա-
 նոր փառաւորեալ ու անգին ճշմարտութիւնները ծծէք,
 և անոր պատուիրանքներուն նազանդէք, անիկայ ալ
 ձեզ երջանիկ պիտի ընէ թէ աս կեանքիս մէջ, և
 թէ յաւիտենականութեան անվախճան դարերուն մէջ”:

Աստուկը բանալուն՝ վաճառականը նայեցաւ որ
 քառասունութիւնը Աստուածաշունչ ու “Աոր Ատակա-
 րան աս կերպով տարածուած էին : Իր ճամբու ըն-
 կերներէն ոմանք կը խորհէին թէ սնտուկը գիտմամբ
 բաց թողուեր էր, բայց վաճառականը հաւտացուց
 անոնց թէ սովորական զգուշութեամբ ապահով ըլ-
 լալու չափ գոցուած էր, և թէ բնաւ Պրքերուն իյնալը
 չէր դիտեր, մինչև որ իրենց իջած տեղը չհասան :

Աւստի սնտուկը շուտով որբեարիին հասցընելու
 համար հարկաւոր եղած միջոցը ՚ի գործ դնելով, և
 անոր իմացընելով իր դիտաւորութիւնը թէ այս ինչ
 գիւղաքաղաքը պիտի անցնի, ուր որ միտք ունի քա-
 նի մը օր մնալու, ան միջոցին կը յուսայ որ երկրորդ
 այցելութիւն մըն ալ ընէ անոր ու անոր բարեկամ-
 ներուն, և այսպէս նորէն նոյն կառքը հեծաւ, ու
 նոյն գիշերը վերը ըսուած տեղը հասաւ : Հետեւեալ
 օրը չէ միւս օրը բերկրալի զարմացում մը զգաց, տես-
 նելով որ առտուանց կանուխ իր բնակած պանդոկին
 բոլորաիքը յիսուն վաթսուն հոգի շարուեր էին, ու
 կը փնտռէին ան Պարոնը որ մէկ կամերկու օր ա-
 ռաջ իրենց քաղաքացիներուն մէկ մասին անանկ Պեր+
 մը ընծայեր էր, որ “Սեր Տէր և Փրկիչ Յիսուս
 Քրիստոսին ծննդեանը, կենացը, չարչարանացը, մահ-
 ուանը, յարութեանը, և համարձմանը ճշմարիտ
 պատմութիւնը կը պարունակէ եղեր” : Անոնցմէ ո-
 մանք ալ բուն Պրքին անունը կու տային այսինքն
 Տեառն մերոյ Յիսուսի “Աոր Ատակարանը : Ասոնց

ամենն ալ կը փափագէին մէյմէկ օրինակ ծախու առնել : Վ՛աճառականը անոնց ասայցելութեանը ստոյգ պատճառը իմանալով՝ պատուհանէն երեցաւ ու անոնց յայտնեց իր ցաւակցութիւնը ըսելով թէ ան օգտակար Վրբէն ալ ուրիշ մը չունի իր քովը • և հասկըցուց անոնց որ ելճէ Եստուծոյ կամեցողութեամբը ինքը Փարիզ դառնայ , շուտով հարիւր օրինակ պիտի խրկէ իր ան տեղի թղթակցին , որպէս զի ամենքնին ալ մէյմէկ օրինակ առնեն : Ես ըսածը իր Փարիզ հասնելէն անմիջապէս ետքը կատարեց : Եւ վաճառականը որչափ ժամանակ որ Փարիզ մնաց՝ ուրախ սրտիւ կը տեսներ որ ան գեղին բնակիչներէն ոմանք՝ որ իրենց գործարաններուն համար գործ ուղելու կու գային , նաև Սուրբ Գիորք բերելու հահամար ալ յանձնարարութիւններ կ'ունենային : Եսանկ չնչին երեցած գիպուածի մը միջոցով այսինքն կառքին մէջ մնալովին բացուելովը ան թանձրամիտ Պապական ժողովրդոց մէջ մտած Եստուածաշունչներուն ու Վոր Կտակարաններուն թիւը , հաւանականաբար բնաւ պիտի չստուգուի մինչև վերջին օրը • ոչ ալ պիտի իմացուի թէ որչափ նպաստամատոյց եղաւ խափուած մարդոց հոգիներուն դարձի գալուն և փրկուելուն :

Հետեւեալ օրը այս մեր վաճառականը լեռներուն վրայի գեղէն լուր առաւ որ՝ անոնք մեծ փափագով կը ցանկան եղիւր իմանալ թէ որ օրը կամ որ ժամուն իր ամենացանկալի այցելութիւնը վայելելու պիտի արժանանան : Ենոնց պատասխանեց թէ հետեւեալ առտուն կէս օրէն մէկ ժամ առաջ որբեւարիին տունը պիտի գտնուի : Ուստի իր բարեկամներէն մէկուն տուած կ'նոքը հեծաւ , ու լեռանը ստորոտը հասնելուն , Վրիստոսի աս ճշմարիտ հետեւողներէն տասուերկու կամ տասնուհինգ հոգի ուրախութեան նշաններով իր գալուստը ողջունելու համար զինքը գիմաւորեցին : Վ՛աճառականը անմիջապէս կառքէն

վար իջաւ : ու անոնք որբեւարիին տունը տարին քը-
րիստոնէական անկեղծ սիրոյն բոլոր յարգութիւննե-
րովը : ոմանք անոր թեւերէն բռնելով : և ոմանք ա-
նոր վերարկուին քղանցքներէն : ոմանք անոր առջևէն
և ոմանք ետևէն երթալով : Բայց երբոր տունը հա-
սաւ : արդեօք ինչ մեծ զարմանքով բռնուեցաւ՝
տեսնելով հոն վաթսուն կամ ութսուն հոգիէ բաղ-
կացած ժողով մը : որոնք միաձայն կը խնդրէին որ
իրենց փաթող մը տայ : Աճառականը իմացուց ա-
նոնց՝ թէ ինքը անարժան աշխարհական մըն է : և ա-
սանկ մէկ սուրբ պաշտօն մը կատարելու բոլորովին
կարողութիւն չունէր : և մանաւանդ անանկ ժամա-
նակ մը՝ որ իր միտքը իր աշխարհային գործքերովը
զբաղած էր . և կը զգար իր ներսի դին՝ թէ ուրիշ
ներուն խրատ տալու տեղը ինքը մանաւանդ պէտք
ունէր խրատի : Սակայն սենեակին մէկ յարմար կող-
մը՝ անոր համար աթոռ մը դրուած էր : ու անոր
առջևը պզտիկ սեղան մը վրան կանանչ ծածկոցով :
անոր վրայ դրուած էր ան Մտուածաշունչը՝ որ ին-
քը քանի մը ամիս առաջ որբեւարի կնկանը ընծայ
խրկեր էր : Արջապէս տեսնելով որ առանց քիչ
շատ մէկ բան մը խօսելու պիտի չկրնայ աս ժողով-
քին թախանձանքէն ազատ մնալ : Մտուած մէ օգ-
նութիւն ու օրհնութիւն խնդրելով՝ իրեն համար զըր-
ուած աթոռը նստաւ . և միտքը դրաւ որ անոնց
օգուտին համար ջանայ Մտուածաշունչէն անանկ
խրատ ու մխիթարութիւններ քաղել՝ որչափ որ ին-
քը կարող է անոնց հաղորդելու :

Աս անակնկալ տեսարանիս մէջ ամէն բան գեղեցիկ
ու շքեղ կ'երևնային Աճառականին աչքերուն : Իր
մտած սենեակը չեցուն էր գեղջուկներով : ամէնքն ալ
վայելուչ կերպով նստարաններու վրայ բազմած :
Տանը ետևի կողմէն մ. ծ. գուռ մը բացուած էր :
ուսկից կ'երևնար լիռանը զառ'իվայրը որուն վրայ
տունը կանգնուած էր : ու անոր բոլորովին ունկն-

գիրներ կեցեր էին : Ես միջոցիս՝ հեռուէն կը տեսնուէր որ ոչխարները ու արջառնները հանդարտութեամբ կը ճարակէին , ծառերը գեղեցիկ տերեւներով ծածկուած՝ քաղցրաշունչ հովին փչելէն կ'երեւային , կը թուէր թէ բոլոր բնութիւնը միաբաններ էր ան հողէն որ զգացումներուն հետ՝ որոնք այսչափ յայտնի կերպով կ'երեւնային աս գեղջկահայնաց ժողովքին վրայ :

Վաճառականը աղօթք ընելէն ետքը , Գործք Եռաքելոցին չորրորդ գլխուն մէկ մասը կարդաց : Ենոնց ուշադրութիւնը յատկապէս երկոտասաներորդ համարին մէջի աս խօսքին դարձուց . «Ուրիշ անուն չը վկայ երկինքին որակը հարդուած որոտանք , որ անով կարող ըլլանք փրկուել » : Ար ջանար յայտնի ցուցնել անոնց՝ թէ մեզքը որչափ գէշ բան է , և Եստուծոյ օրէնքը անարդելը ինչ սոսկալի հետեւանքներ ունի , և թէ որչափ տկար են ան նախադասութիւնները՝ որոնք մարդոց տգիտութեամբ , ամբարտաւանութեամբ և իրենց բարի գործքերու ապաստանելովը ան «մի միայն անունին» Յիսուս Քրիստոսին տեղը դրուած են : Եսկէ ետեւ խօսեցաւ խաչին վերայ մատուցուած ան մեծ զոհին հարկաւոր ըլլալուն վրայ , Եստուծոյ սիրոյն վրայ՝ որ իր Արդին աշխարհք խրկեց , ան երեւելի փրկութեանը կատարեալ և ամենաբաւական ըլլալուն վրայ , և մեղաւորաց պարտաւորութեանը վրայ՝ թէ պարտին զանկիայ ընդունիլ որ յաւիտենական կեանք ունենան : «Միայն Քրիստոսի միջոցով՝ ըսաւ վաճառականը , կրնաք յոյս ունենալ միզաց թողութեան և փրկութեան . ուրեմն պէտք է որ խաչը առնէք ու Քրիստոսին հետեւէք . ձեր մեղքերէն հրաժարիք , ու երթաք Քրիստոսին քովը ապաստանիք , ձեր անձին արդարութիւնը ուրանաք , ու միայն Քրիստոսին հաւատաք , և ուրիշ ամէն տէրերը թողուք ու միայն Քրիստոսին նազանդիք . քանզի թէ որ մէկ երկրաւոր

Թագաւորի մը դէմ յանցաւոր ըլլայիք, ու միայն անոր որդւոյն միջոցովը կարենայիք իրեն մօտենալ, միթէ անոր Ժառանգութեան պիտի երթայիք աղաչէիք, և չէ թէ իր որդւոյն : Ուրեմն ձեր հոգիներուն կարեւոր գործքերուն մէջ Որդիէն զատ ուրիշ մը պիտի երթաք : Եւեղի՞ կ'ընտրէք Կոյս Սարգիսի, կամ ուրիշ սիրելի Ժառանգի մը դիմել, քան թէ անձնանուէր ըլլալ Ենոր՝ որ ինքն է «Ճանապարհ և ճրմարտութիւն և կեանք» և քանի որ Եստուած ինքը կ'իմացնէ մեզի՝ թէ «Ուրիշ անոն մը զկայ երկնքին ասկի մարդոս արդարեւ, որ անով կարող ըլլանք փրկուելու» :

Տասնուհինգ կամ քսան բոսի միջոցի չափ ասանկ բաներ խօսելով, երբոր իր ունկնդիրներուն մեծ մասը արցունքներ կը թափէին, յանկարծ որբւարին վազեց եկաւ վաճառականին քովը, ու մեծ խռովութեամբ «Պարոն՝ պարոն» ըսաւ : «Վնչ կայ՝ տիկին» ըսաւ վաճառականը : «Հեռուանց կը տեսնեմ որ» ըսաւ կինը, «մօտ գեղի մը կառավարիչը խել մը կը նիկներու հետ ընկերացած արտորնօք դէպ ՚ի իմ տունըս կու գայ : Ես մարդիկը մեր մեծ հալածիչներն են. հիմա պէտք չէ՞ որ մեր եղբայրներուն ուրջերուն պզտիկ ժողովըներս կանչեմ, ու դռները ամուր մը դոցենք» : «Վ՛չ տիկին» ըսաւ վաճառականը, «ընդհակառակն թէ որ կարելի է՝ դռները ալ աւելի բաց. հաւատա՛ մեր Փրկիչ Եստուծոյն, և աս բանըս ինծի՛ յանձնէ, դուն մի՛ հոգար» :

Ես միջոցիս երկիւղ մը տիրեց բոլոր ժողովքին վրայ, և հետեւաբար շփոթութիւն մը ինկաւ մէջերնին մէկ քանիններուն ոտքի վրայ ելելովը : Իսկ վաճառականը աղաչեց զանոնք որ հանդարտ կենան, և իրենց տեղը մնան. և ըսաւ ալ թէ՛ աս իրենց ժողովուրդուն նպատակը Եստուծոյ ընդունելի և հաճոյական բան մըն է, որուն համար հրեշտակները կ'ուրախանան, և Սատանան անկէ կը դողայ. և թէ

պէտք չէ որ մարդոց ձեռքէ վախճան : Ես միջոցիս
կառավարիչը երեցաւ դրանք սեմին վրայ , իրեն ըն-
կերացածներն ալ հետը ունենալով : «Ներս հրա-
մեցէք՝ տէր , ու նստէք» , ըսաւ վաճառականը , ցու-
ցնելով անոր՝ սեղանին մօտ դրուած աթոռ մը :
«Ո՛չ տէր» ըսաւ անիկայ , «ես աւելի կ'ընտրեմ հոս
կայնիլ» : «Բայց ես աւելի կ'ընտրեմ» , ըսաւ վա-
ճառականը , «որ ներս գաք ձեր մարդիկներով մէկ-
տեղ , ու նստիք» : Տեսնելով որ վաճառականը շատ
կը բռնադատէ , հաճեցան , ու ամէնքն ալ ուն-
կընդիրներուն մօտ նստան :

Են ատենը վաճառականը առանց ուրիշ բան մը
խօսելու , Եստուածաշունչը իր առջին բաց ունենա-
լով անոնց ուշադրութիւնը Վրիստոսի լեռան վը-
րայ ըրած քարոզութեանը աս խօսքերուն ուղղեց .
«Երանի՛ անոնց՝ որ հաւատած են արդարաւէտ
համար , ինչո՞ւ որ երկնից Լափաւորաւէտն անոնցն
է : Երանի՛ է Յէզե՛ երբ որ կը նախապէս Յէզ և կը
հաւատեն , ու ուր որ եղբ ամէն իւրաքանչիւր
կը խօսին վրանիդ՝ ինձի համար : Յիշապէ՛ և ու-
րախ եղբ , ինչո՞ւ որ Յէր վարձար լապ է երկնիդ .
քանզի աս իւրաքանչիւր հաւատեցին Յէզէ առաջ եղած
հարգարեները» : Մատթ . Է . 10—12 :

Եսկէ ետքը վաճառականը անոնց առջևը դրաւ
Եռաբեկոց և առջի Վրիստոսից քաշած չարչարանք-
ները Վրիստոս Յիսուսին վրայ եղած ճշմարտու-
թեանը համար , և անոնց յարատեւութիւնը ու հաս-
տատութիւնը որով ամէն պարագաներու մէջ չարչա-
րանքներու համբերեցին իրենց Փրկչին վրայ ունեցած
սիրոյն համար . և ըսաւ ալ թէ անոնք իրաւունք
ունէին այնպէս ընելու , քանզի Վրիստոսին աս խօս-
քերուն վրայ վստահացած էին , թէ «Իրենց վարձ-
քը մեծ պիտի ըլլայ երկինքի մէջ» : Եսկէ ետքը ըս-
կաւ ցուցնել թէ որչափ դատապարտութեան տակ
կ'իյնան և ինչ մեծ մեղք կը գործեն անոնք՝ որ թէ

անգիտութեամբ և թէ դիտմամբ Քրիստոսի հետեւողները կը հալածեն , որոնց ըրածը ուրիշ բան չէ , բայց միայն « Իրենց անձին վրայ բարկութիւն կը դիզեն՝ վերջին բարկութեան և Մատուծոյ արդար դատաստանին յայտնուելու օրուանը համար » : Ընօրը՝ որ յաւիտենականութեան ահաւոր արդիւնքները պիտի տեսնեն՝ հեռու չէ , և թէ ան ատենը ամէն մարդ պիտի դատուի իր կեանքին մէջ ըրած գործքերուն համեմատ :

Արբոր վաճառականը տասը կամ տասուերկու բոլակի չափ ասանկ բաներ խօսեցաւ՝ մասնաւորապէս իր նոր ունկնդիրներուն մտացը մէջ ճշմարտութիւնը արդիւնաւոր ընելու համար , մէյմըն ալ տեսաւ որ կառավարիչը իր հանդերձին թեովը աչքերը կը սրբէր , ու նոյն բոլակին ոտք ելելով՝ ըսաւ .

Տէր իմ , կը խոստովանիմ որ հոս իմ առջևս ներկայ եղող ժողովուրդին շատերուն դէմ առաջուց ՚ի վեր թշնամութիւն ունէի , և իմ իշխանութեանս տակ կը եղած տեղուանքը ձեռքէս եկածին չափ կը ջանայի ցրուել անոնց ժողովքը ապօրինաւոր սեպելով , և զանոնք դարձնել մայր եկեղեցւոյն ծոցը՝ ուսկից որ անցեալ տարիները հետ զհետէ հեռացան : Բայց թէ որ ատ քու ամէն ըսածներդ ճշմարիտ են , և Մատուծոյն Սուր Գրքին համաձայն են , և թէ ատ ձեռքի գիրքդ բնագրին անսխալ թարգմանութիւնն է , կ'աղաչեմ որ զանկիայ ինձի ծախես , որ ես կարգամ և ուրիշներու ալ կարգալ տամ՝ որոնք կարող են աւելի աղէկ քննութիւն ընել անոր մէջի պարունակ ուած խօսքերուն վրայ . և թէ որ անոր մէջ գտնեմ որ քու ստորագրած խոստմունքներդ և սպառնալիքներդ շիտակ են , հաստատ գիտցիր որ աս անմեղ ժողովուրդը չհալածելէս ՚ի զատ , ասկէ ետեւ անոնց բարեկամը պիտի ըլլամ :

Վաճառականը աս լսելուն՝ անմիջապէս խնդրեց որբեարիէն որ քանի մը Մատուածաշունչ բերէ իր

խրկած անտուկին մէջէն : Ուստի մէկ հատ մը կառավարիչին ընծայեց և մէյմէկ հատ ալ անոր Պապական ընկերներուն : Աճառականը ընծան կառավարիչին ձեռքը տուած ատենը՝ ըսաւ որ ինքը յօժար սրտիւ կ'ընծայէ զանիկայ անոր ու իր մարդոցը : ան յուսալով որ անկէ ետեւ չէ թէ միայն աս բարի ժողովուրդին բարեկամները պիտի ըլլան , բայց ան ալ որ աւելի հարկաւոր է՝ Յիսուս Քրիստոսի բարեկամները պիտի ըլլան , որ է «Սի Բայ» բարեխօս Եստուծոյ և մարդոց մէջ" : Ընոնք այսպէս իրենց ճամբան հլան ու նոյն ժամանակը վաճառականը անոնց իմացուց թէ իր սրտին փափաքը և առ Եստուած մատուցած աղօթքը աս բանիս համար է՝ որ անոնք Սուրբ Վիքթոր զգաստութեամբ՝ խոնարհութեամբ և աղօթքով կարդան , որպէս զի իրենց միտքը լուսաւորուի , և իրենց սիրտը Եստուածային շնորհաց ճոխութեամբը լցուի . որով և կարենան անկէ ետեւ պաշտպանել ան իրաւացի դատը , որն որ մինչև հիմա կորսնցունել կը ջանային . ու նաև աս աշխարհի մէջ իրենց Փրկիչ Եստուծոյն ծառայութիւնը կատարելով՝ կարողանան ան երջանիկ մարդոց թուոյն մէջ գտնուիլ , «Որոնք Պառնուկին կենաց գրքին մէջը գրուած են" : Տունէն դուրս ելած ատենին՝ ամէնքն ալ կու լային . կ'երևնար թէ անոնց զրուցուած ճշմարտութիւնները խորին տպաւորութիւն ըրած էր իրենց սրտին վրայ :

Աճառականը աս խօսքը վերջացրնելուն՝ խընդրեց որ մնացած Եստուածաշունչներէն և «Սոր Արտակարաններէն մէկքանի հատ բերին ու իր առջևը սեղանին վրայ դնեն : Ես գիրքերը ձրիապէս բաշխեց ամէն ներկայ գտնուողներուն , որոնք առաջուց ըստացած չէին , և ստակով ծախու առնելու ալ կարողութիւն չունէին : Ես միջոցիս՝ անոնք որ առաջուց Սուրբ Վիքթոր առած էին , առաջ դարով՝ իրենց երախտագիտութիւնը կը յայտնէին սեղանին վրայ

գնելով իրենց զանազան պարգևները, ամէն մէկերնին երկու ֆրանքէն մինչև տասը ֆրանք կու տային, նանկ որ քիչ ատենի մէջ սեղանը ծածկուելու մօտեցաւ : Աւաճառականը ըսաւ անոնց թէ ինքը չհաճիր աս կերպով ստակ առնել, հապա աս իրենց ընծան որբեւարիին ձեռքը յանձնեն՝ պարգև տուողներուն անուններովը մէկտեղ, որպէս զի օրինաւոր կերպով Աստուածաշունչի ընկերութեան հաշիւը անցնի : Աս բանիս քիչ մը դժուարութեամբ հաճութիւն տուին, երբոր որբեւարին իր գլոցէն 170 ֆրանք լեցուն քսակ մը բերաւ՝ ըսելով վաճառականին թէ պէտք է որ աս ստակը ընդունի, քանզի իր խրկած Աստուածաշունչներուն ու Վոր Ատակարաններուն գինն է, որոնք իր հրամանին համեմատ ծախսեր էր : Պատասխան տուաւ վաճառականը ու ըսաւ. « յիրաւի ես քեզի ապսպրեցի որ աս գրքերը ծախու առնելու կարողութիւն ունեցողներուն՝ ըստակով ծախես, որպէս զի ստոյգ գիտնամ թէ արդեօք աս մօտ տեղուանքը Սուրբ Գրքին արժէքը ճանչցող մարդիկներ կը գտնուին, որ անոր համար յօժար կամօք ստակ վճարեն. բայց հիմա որ աս բանը կատարուեցաւ, ես արտօնութիւն ունիմ, իմ անձնական հաճութեամբս աս 170 ֆրանքը որբեւարիին ձեռքը տալու, որպէս զի հաւաստրապէս բաժնուի իրեք ողորմելի ընտանիքներու, որոնց համար լսեցի թէ մօտեցաւ իրենց էրիկներնէն ու հայրերնէն զրկուելի են, որոնք ամխահանքի փոսի մը փլատակներու ներքեւ մնալով մեռել են :

Գեղացիները աս յօժարակամ առատասրտութիւնը տեսնելով՝ ամէնը մէկէն վաճառականին բոլորովէր գիզուեցան, ու իրենց աչքերէն արտասուեաց վտակներ վազըրնելով՝ անհամար շնորհակալութիւններ ու օրհնութիւններ կը մատուցանէին, անանկ որ ասանկ սրտաշարժ տեսարան մը վաճառականը ընաւ տեսած չէր :

Երբոր անոնք աս իրենց քրիստոնէական սիրոյն նշանները կը յայտնէին, վաճառականը իր ճամբորդութեան պատրաստութիւնը տեսնելու ստիպուած ըլլալով, խնդրեց Աստուծով որ երկնային ամենաճոխ շնորհքը անոնց վրայ հանգչեցընէ, և անոնց՝ սիրով մնաք բարեաւ ըսաւ :

Բոլոր ժողովքը անոր հետ գացին մինչև կառքին քովը • հոն հասնելուն պէս՝ վաճառականը նորէն խօսեցաւ անոնց ըսելով • «Իմ սիրելի բարեկամներս, թէ որ ձեզմէ մէկը դեռ ինքզինքը Աստուծոյ յանձնած չէ, և կործանման վիճակի մէջ կը գտնուի, կ'աղաչեմ ձեզ, ձեր աչքերուն քուն՝ ու ձեր արտեւանունքներուն նիրհում մի տաք՝, մինչև որ Փրկչին չդիմէք : Եւ դուք որ Տէրոջը քաղցրութեան համբառած էք, Աստուծոյն մօտ կեցէ՛ք, ուրախ սրտիւ ձեր Փրկչին խաչը կրեցէ՛ք, Տէրը ճանչնալու ու անոր կամքը ընելու հաւէ՛ եղիք • և իր շնորհքը ձեր սրտերուն մէջ թաղաւորելով, ալ աւելի պիտի յաղթէք" : Աս ըսելէն՝ ու զանոնք խաչեալ Փրկչին միջոցովը բոլոր շնորհաց Աստուծոյն յանձնելէն հտքը, երբոր անոնք ջերմ բարեմաղթութիւններ ու օրհնութիւններ կ'ընէին, ինքը ճամբայ ելաւ, մէյմըն ալ զանոնք իրենց հօրը թաղաւորութեանը մէջ տեսնելու յուսով • ուր որ հառաչանքները ու հրաժարական ողջոյնները անձանօթ ձայներ են, և ուր որ Աստուած ամէն աչքերէն բոլոր արցունքները պիտի սրբէ :

Վաճառականը Փարիզ դառնալէն հտքը՝ ուրախ սրտիւ լուր առաւ որբեարիէն որ անոր քովը թողուցած ամէն Աստուածաշունչները ծախուած էին, և թէ զանազան կողմերէն շատ մարդիկ ալ գեղը կու գային ու շատ կը փափագին Աստուածաշունչ ստանալու, բայց անկարելի էր անոնց փափաքը լեցընելու : Նոյն ատենները աս գեղջկականաց երջանկութեանը համար մարդոց մէջ բարի կամեցողութիւն մը տարածուեցաւ Փարիզէն և մինչև անդամ Գաղ-

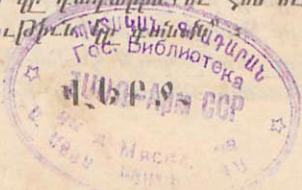
ղիայի սահմաններէն դուրս տեղուանքը : Ես տետ-
րակին առջի մասին պատմութիւնը Ենգղիոյ մէջ
շատ տեղ տարածուեցաւ : Ենգղիոյ ներսի կողմե-
րու բնակիչներէն քանի մը հոգի քսան Լիրա Սթէր-
լին խրկեցին վաճառականին , որ անով Եստուա-
ծաշունչ ծախու առնուի , ու որբեարիին ձեռքովը
ձրիապէս գեղացւոց բաժնուի : Եւ Ուէյլի նահան-
գէն մէկ ընտանիք մը ապա պատմութիւնը կարդալով ,
Փարիզի մէջ վաճառականին հետ տեսութիւն ը-
րին , և անկէ անցնելով լեռներուն վրայի գեղը գա-
ցին , և հոն իրեք շաբաթի չափ մնալէն ետքը՝ երբ-
որ Փարիզ դարձան , հաստատ կերպով վաճառա-
կանին վկայութիւն տուին , թէ ան իրեք շաբաթը
իրենց կենացը ամէն ժամանակէն աւելի հաճելի ե-
ղեր էր :

Վաճառականը ան քսան Լիրա Սթէրլինով յիսուն
Եստուածաշունչ և յիսուն Կոր Կտակարան ու խել
մը ընտիր գիրքեր ու տետրակներ ծախու առնելով՝
խրկեց որբեարիին : Ես ամէն Եստուածաշունչները ,
Կոր Կտակարանները ու տետրակները ուրիշ օրոք
մէջ տարածուելուն վրայով որբեարին շուտով իմա-
ցուց , թէ վաճառականին և թէ Ենգղիոյ մէջ մար-
դասիրութիւն ընողներուն իր գրած նամակներովը ,
խիստ սիրալիր կերպով յայտնելով ըլլայ իր երախ-
տագիտութիւնը , և ըլլայ ան ամենունն ալ՝ որոնց
մատուցուեր էր կենաց խօսքը : Որբեարին քանի մը
մասնաւոր լուրեր ալ տուաւ , այսինքն թէ Սուրբ
Գիբբը մեծ եռանդով կը կարդացուի եղեր , և շատ
Պապական ընտանիքներու մէջ տարածուեր է , և թէ
անոնցմէ ոմանք Յիսուս Քրիստոսի ճշմարտութիւ-
նը բոլոր սրտով ընդուներ են ու դարձի եկեր են :
Ես ալ իմացուց թէ շատ մարդիկներ և ընտանիքներ
գեռ Սուրբ Գիբբէ զուրկ էին , իսկ ինքը իրեն ու
իր բոլորաիքը եղողներուն համար Եստուծոյ շնոր-
հակալութիւններ մատուց , որ իր սքանչելի սիրովը

իր որդւոցը սիրտը գրգեց Մտտուածաշունչ տարածելու և ուրիշ բարեգործութիւններու ձեռնտու ըլլալու : և իրենց հարստութեամբը՝ կարօտեալներուն Մեհտարանին դիտութիւնը մատակարարելու :

Աճառականը դեռ Փարիզէն չմեկնած՝ որբւարիին վերջին նամակը ընդունեց : որուն հետ խրկեր էր երկու հարիւր Փրանք : և աս ստակը՝ ժամանակ ժամանակ իրենց խրկուած Մտտուածաշունչներուն ու՝ 'Սոր Ատակարաններուն համար՝ որբւարին ու անոր որդիքը իբրեւ պարգև մը ընծայեր էին :

Աճառականը անոր պատասխանեց թէ : ասիկայ՝ ուրիշ կողմանէ քսան հազար Փրանք վաստրկելէն աւելի՝ ուրախութիւն պատճառեր էր իրեն : որովհետեւ իրենց Մտտուծոյ խօսքին յարելուն ապացոյց մըն էր : Աւստի իրենց ընծայած ստակին բոլոր գումարը Մտտուածաշունչի պառկեցուց : և Մեկերութենէն երկու հարիւր յիսուն 'Սոր Ատակարան առնելով : և յիսուն հատ ալ իրմէ աւելցրնելով : իբրեւ իր մեկնելէն առաջ իր վերջի ընծան . նաև վեց հարիւր տետրակներ և ուրիշ զանազան հոգեւոր գիրքեր ալ մեկտեղ որբւարիին խրկեց . և անոր Փարիզի մէջ եղող պատուաւոր բարեկամ մը ցուցուց : որ եթէ նորէն բանի մը պէտք ունենայ : անոր ապաստէ և ապահով ըլլայ թէ իր խնդիրքները անյապաղ պիտի կատարուին . նաև յորդորեց զանիկայ որ հաւատքի մէջ հաստատ մնայ : ու իր աչքը ամէն ատեն Փրիզին վրայ դնէ . վերջապէս Մտտուծոյ խնամոցը յանձնելով զանիկայ ան ջերմեռանդ յուսով՝ որ Տերօջը անքննելի առատարուղի շնորհացը միջոցով : անկէ ետեւ իրեն ու իր հալածեալ ընկերներուն հետ ան աշխարհին մէջ պիտի տեսնուի : ուր որ «Չարերը մարդ տանջելէն կը դադարին : ու հոն ուժէ ինկածները հանգստութիւն կ'առնեն» :

Handwritten mark or signature in the top left corner.

0

Handwritten text in the upper right section, possibly a date or a short note.

Handwritten text in the center of the page, appearing to be a short phrase or signature.

Handwritten mark or signature in the lower left area.

Handwritten mark or signature in the lower middle section.

2563

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0029467

